

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลเน้นข้อมูลเอกสาร และใช้ข้อมูลเอกสารเป็นหลักในการวิเคราะห์

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านพื้นที่ และ ขอบเขตด้านข้อมูล

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาเพื่อเรียนรู้และเข้าใจคนมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากวรรณกรรมไทยร่วมสมัยประเภทนวนิยายและเรื่องสั้น (พ.ศ.2516– 2555) โดยใช้แนวคิดชั้นดีธรรม แนวคิดสันติภาพ แนวคิดคุณค่าความเป็นมนุษย์ และแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม เป็นแนวทางการวิเคราะห์ นอกจากนี้ ได้จัดกิจกรรมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการศึกษาโดยการถอดบทเรียนจากประสบการณ์การวิเคราะห์เรื่องสั้นที่มีเนื้อหาและฉากของเรื่องอยู่ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ฉากที่ปรากฏในนวนิยายและเรื่องสั้นครอบคลุมพื้นที่ สถานที่ และบรรยากาศในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดสตูล และจังหวัดสงขลา 5 อำเภอ (อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอสะเดา) สถานที่ อาทิ เทือกเขา แม่น้ำ ป่าไม้ ชายฝั่งทะเล เมือง ชนบท สถานที่ อาทิ มัสยิด วัด สถานที่ราชการ อำเภอ ตำบล หมู่บ้านหรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งบรรยากาศทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏเป็นสีสันอยู่ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยประเภทนวนิยายและเรื่องสั้น

3. ขอบเขตด้านข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการคัดเลือกนวนิยายและเรื่องสั้นไว้ดังนี้

3.1.1 นวนิยายและเรื่องสั้นที่เขียนหรือตีพิมพ์ในช่วง พ.ศ.2516–2555 โดยนักเขียนมุสลิมและนักเขียนคนพุทธ นักเขียนเหล่านั้นมีทั้งที่เป็นคนใน (พื้นที่) เกิดและเติบโตอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือนักเขียนที่เป็นคนนอก (พื้นที่) แต่สนใจปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เข้ามาศึกษา ทำงานและสัมผัสกับปัญหาจริงในพื้นที่ นักเขียนเหล่านั้นได้รับรู้เรื่องราวในพื้นที่มากจนเกิดความรู้ความเข้าใจในวิถีมลายูมุสลิม และนำมาประกอบสร้างความจริงทางสังคมในรูปแบบนวนิยายและเรื่องสั้นในแง่มุมต่างๆ นักเขียนที่เป็นมุสลิม ได้แก่ ดุสิต หนวันฯ จรรยา อานาจพันธุ์พงศ์ อนุสรณ์ มารารสา และ รัตนชัย มานะบุตร สำหรับนักเขียนที่เป็นพุทธ ได้แก่ ธงชัย สุรการ ไพฑูรย์ ธีญาวิณ วนาทร วรภา วรภา นิพนพานฯ สุชีพ ณ สงขลา ขวัญดี อีตวาวุฒิชัย และ มนต์รี ศรียงค์

3.1.2 ฉากของเรื่องใช้สถานที่ และบรรยากาศในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.1.3 ตัวละครสำคัญในเรื่องมีทั้งตัวละครที่เป็นมุสลิมและเป็นพุทธ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้และทำความเข้าใจคนในสังคมในแง่มุมต่างๆได้นั้น ต้องทำความเข้าใจภายใต้บริบทความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขากับคนอื่น หรือคนกลุ่มอื่น รวมทั้งความสัมพันธ์กับสังคมและสภาพแวดล้อมด้วย

3.1.4 นักเขียนนวนิยายและเรื่องสั้น (พ.ศ.2516 – 2555) เป็นนักเขียนที่เคยได้รับรางวัลจากการประกวดวรรณกรรมของสถาบันหรือองค์กรในระดับชาติ

3.2 นวนิยายและเรื่องสั้นที่เลือกมาศึกษา มีจำนวน 12 เรื่อง ดังนี้

3.2.1 นวนิยาย จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ “ผีเสื้อและดอกไม้” ของ นิพนพานฯ “ชื่อโกะแขก” ของสุชีพร ฌ สงขลา “แว้งที่รัก” ของขวัญฤดี อัจฉราวุฒิชัย และ “รุสนี” ของมนตรี ศรีรงค์

3.2.2 เรื่องสั้น จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ “สิ้นแรง” ของธงชัย สุรการ “คนต่อนก” ของไพฑูริย์ ธัญญา “ทุกคนจมดิ่งอยู่กับพรงนี้ของตัวเอง” ของดุสิต หวันฯ “ผืนผ้าในสงคราม” ของจรรยา อำนางพันธ์พงศ์ “บุหงามือล่อ” ของวิน วนาคร “ตีเตาะ อาเตาะ ตีเตาะ (นอนเสียเถอะนอนนอน)” ของ วรภ วรภา “ราคาของแผ่นดิน” ของอนุสรณ์ มาราสา และชายผู้ที่อ้างตัวเป็น “เซ็ง ทำน้ำ” ของรัตนชัย มานะบุตร

4. นักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาวิชาเอกภาษาไทย ชั้นปีที่ 4 สังกัดคณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ จำนวน 45 คน อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มผู้สนใจ ได้แก่ นักศึกษาวิชาเอกภาษาไทย ชั้นปีที่ 4 สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 44 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเรียนรู้และเข้าใจคนมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากวรรณกรรมไทยร่วมสมัยประเภทนวนิยายและเรื่องสั้น (พ.ศ.2516– 2555) มีขั้นตอนดังนี้

1.1 เลือกนวนิยายและเรื่องสั้นตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 12 เรื่องคือ นวนิยายจำนวน 4 เรื่อง และเรื่องสั้น จำนวน 8 เรื่อง

1.2 วิเคราะห์นวนิยายและเรื่องสั้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สำหรับวิธีการวิเคราะห์ผสมผสานระหว่างวิธีการ 2 แนวคือ แนวสหวิทยาการ และการศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ จากตัวบท

แนวสหวิทยาการ เป็นการนำแนวคิดชั้นตีธรรม แนวคิดสันติภาพ และแนวคิดคุณค่าความเป็นมนุษย์ มาใช้เป็นแนวทางทำความเข้าใจตัวบทของเรื่องเล่า

การศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ จากตัวบท ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง (Theme) ตัวละคร สถานที่และเวลา บทสนทนาและมุมมองของเสียงเล่า และกลวิธีที่ใช้ในการเล่าเรื่อง

2. การถอดบทเรียนจากประสบการณ์การวิเคราะห์เรื่องสั้นที่มีเนื้อหาและฉากของเรื่องอยู่ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนดังนี้

2.1 พัฒนาความรู้ความเข้าใจให้แก่นักศึกษา เกี่ยวกับแนวคิดชั้นตีธรรม แนวคิดสันติภาพ แนวคิดคุณค่าความเป็นมนุษย์ และแนวคิดการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน แนะนำวิธีการนำแนวคิดดังกล่าวไปวิเคราะห์ร่วมกับองค์ประกอบต่างๆ จากตัวบท ให้ตัวอย่างการวิเคราะห์ และฝึกวิเคราะห์

เรื่องสั้นที่นำมาให้นักศึกษาวิเคราะห์เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาและฉากอยู่ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 15 เรื่อง ได้แก่ “พะเนาะโกโบร์” “แมวแห่งบูเกะกรือซอ” ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ “ตะนะฮ์อูมี-แผ่นดินมาตุภูมิ” ของ นก ปักษนาวิน “มะเส้าะ...ผู้ไม่มีหมายเลข” ของปกาศิต แมนไทยสงค์ “บทกวีของรอหีม มะหมาด” ของ มกุฏ อรฤดี “กาลิมะฮ์” ของ รัตนชัย มานะบุตร “หนี” ของ สายธารสีโป “ซามาซาแม” “มาตุภูมิเดียวกัน” ของ วิน วนาตร “ลูกแพะสิบสองตัว” ของ พนม นันทพฤกษ์ “อึดอัดใจ” ของ อับดุล ราซัค “เราติดอยู่ในแนวรบเสียแล้ว แม่มัน” ของ ดุสิต หวันฯ “ความเจ็บของลัยลา” “บ้านหลังสุดท้ายของโตะรอกียะ” ของ จรรยา อำนาจพันธุ์พงศ์ และ “บทกวีแห่งเทือกเขา” ของ ยอดดา ฮะซิมเซ็ง

2.2 นักศึกษาถอดบทเรียนจากประสบการณ์การวิเคราะห์เรื่องสั้น การถอดบทเรียนใช้วิธีการเสวนา (Dialogue) ลักษณะการเสวนาเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนมุมมองที่ได้จากการวิเคราะห์เรื่องสั้นตามแนวคิดชั้นดีธรรม แนวคิดสันติภาพ แนวคิดคุณค่าความเป็นมนุษย์ และแนวคิดการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน และให้นักศึกษาร่วมกันสกัดถ้อยคำที่แสดงคุณค่าเชิงบวกตามแนวคิดดังกล่าว

3. นำผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยมาจัดระบบ สังเคราะห์เรียบเรียง และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

4. นำเสนอร่างรายงานการวิจัย รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเขียนบทความวิชาการ เพื่อเผยแพร่ในวารสารทางวิชาการที่มีมาตรฐานและระบบ Peer review